

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/79-24>
УДК 327:658.114.5

Новоскольцева Л.О.

кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології і міжнародних відносин,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Демідов Д.В.

доктор філософії, докторант кафедри
політології і міжнародних відносин,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Novoskoltseva Lyudmila

Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Political Science and International Relations,
Luhansk Taras Shevchenko National University

Demidov Denys

Doctor of Philosophy, Doctoral Candidate at the Department
of Political Science and International Relations,
Luhansk Taras Shevchenko National University

МІЖНАРОДНІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ ЯК НОВІ СУБ'ЄКТИ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВОЄН

INTERNATIONAL TRANSNATIONAL CORPORATIONS AS NEW ENTITIES OF GEOPOLITICAL INFLUENCE DURING WARS

У статті проаналізовано трансформацію ролі міжнародних транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) як нових суб'єктів геополітичного впливу в умовах збройних конфліктів. З'ясовано, що, попри зростання їхнього значення у світовій економіці, ТНК неспроможні здійснювати самостійний геополітичний тиск без координації з державами. Розкрито геоекономічний і потенційний геополітичний вплив корпорацій у системі міжнародних економічних відносин. Визначено, що інструменти впливу ТНК обмежені зобов'язаннями перед урядами, працівниками й партнерами. Наголошено, що їхня діяльність дедалі більше набуває політичного виміру. Узагальнено основні механізми залучення ТНК до дипломатичної діяльності держав у стані війни. На основі проведеного аналізу сформульовано рекомендації щодо ефективного використання потенціалу ТНК у процесах міжнародної взаємодії під час збройних конфліктів.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, міжнародні економічні відносини, збройний конфлікт, геополітика, геоекономіка, глобалізація.

The purpose of the article is to assess international transnational corporations as new subjects of geopolitical influence during wars. During the study, we determined that although their influence is growing, they cannot geopolitically influence armed conflicts without interaction with states. The relevance of the topic is argued by the evolution of international economic relations and geopolitical transformations of recent years, which have changed not only the principles of conducting the world economy, but also approaches to waging war. The research methods used were both general scientific and special, including: monitoring, abstraction, abstract-logical analysis and forecasting. All these research methods were used to collect and systematize information, highlight key concepts, formulate conclusions and assess the effectiveness of the recommendations provided. The study also explained the leading place of transnational corporations in international economic relations, which allowed us to identify their geoeconomic and geopolitical capabilities. It has been proven that the tools that transnational corporations can use to exert geopolitical influence are extremely limited and require coordination with the government, employees and partner companies, since corporations often have obligations to them. Current examples of the geopolitical influence of transnational corporations during wars are given, which helped to determine their motives and the role

of social pressure in the process of exiting the market of the aggressor state. Thus, based on all the previous steps, we formulated recommendations for involving transnational corporations in the diplomatic activities of states at war. These recommendations, in turn, give the article not only theoretical, but also practical value. The prospects for further research are to compare transnational corporations from different sectors of the economy in the context of their geopolitical influence during wars, which will allow us to identify those that are a priority for cooperation with the government of Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Keywords: *transnational corporations, international economic relations, armed conflict, geopolitics, geoeconomics, globalization.*

Постановка проблеми. У першій половині ХХІ століття стало очевидним, що концепція «м'якої сили», яка тривалий час домінувала в арсеналі основних світових геополітичних гравців, не є безальтернативною. Війна продемонструвала свій значний потенціал як інструмент геополітичних трансформацій, попри сумнівну ефективність у довгостроковій перспективі. Хоча геополітичні наслідки війни значно залежать від її результату, глобальні конфлікти, зокрема російсько-українська війна, впливають не лише на майбутнє держав-учасниць, а й на весь світовий порядок [1, с. 89]. Цей вплив є комплексним, що вказує на його ефект для різних сфер суспільного життя: від культури й до господарської діяльності. Російсько-українська війна підтверджує швидке погіршення перспектив світової економіки, що підкріплюється зростанням цін на харчові продукти, паливо й добрива та підвищеною фінансовою волатильністю [2, с. 145]. У контексті світової економіки одними з основних її суб'єктів сьогодні є міжнародні ТНК, які також зазнають втрат унаслідок бойових дій. Водночас, відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, персонал і майно таких корпорацій можуть вважатися законною військовою ціллю лише за умови їхньої прямої участі в збройному конфлікті [3, с. 114]. Проте далеко не завжди сторони воєнного конфлікту готові дотримуватися встановлених норм, оскільки роль ТНК як нових суб'єктів геополітичного впливу невпинно зростає. Це зумовлено еволюцією міжнародних економічних відносин (далі – МЕВ), яка відбувається шляхом їхньої інтеграції з концепцією сталого розвитку, що, відповідно, посилює значення діяльності недержавних економічних гравців та організацій. Варто зазначити, що раніше війна або загальна геополітична ситуація здебільшого розглядалися лише як чинник, що має критичне значення для стратегічного планування ТНК [4, с. 341]. У такому контексті саме трансформація МЕВ і геополітичні зрушення останніх років актуалізують потребу в комплексному оцінюванні міжнародних ТНК як нових суб'єктів геополітичного впливу в умовах воєн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці міжнародних транснаціональних корпорацій як нових суб'єктів геополітичного впливу під час воєн, а також її окремим аспектам, приділено значну увагу в працях зарубіжних і вітчизняних науковців. Зокрема, Л. Лінзі (L. Linsi), Е. Гріствуд (E. Gristwood) стверджують, що, попри пандемії й військові конфлікти, рівень транскордонної економічної інтеграції залишається стабільним, а геоекономічні трансформації у світовій економіці є лише формами інтернаціоналізації [5]. Науковці С. Ян (S. Yan), С. Яо (X. Yao), Б. Ма (B. Ma) з'ясували, що китайські ТНК, присутні в Україні під час російсько-української війни, зайняли переважно очікувальну позицію, діючи як геоекономічні, а не геополітичні суб'єкти, зосереджені на збереженні активів попри ризики санкцій і бойових дій [6]. Дослідники М. О. Асема-Ібрагім (M. O. Asemah-Ibrahim), Е. П. Нваоболі (E. P. Nwaoboli) та Е. С. Асема (E. S. Asemah) вивчили вплив корпоративної соціальної відповідальності на діяльність ТНК у контексті російської агресії проти України та визначили бойкот як основну форму геополітичного впливу корпорацій на державу-агресора [7].

В українському науковому середовищі В. В. Кухарик і О. Шрамко досліджують, як ТНК сприяють збереженню економічної стабільності України в умовах війни, стимулюючи уряд до впровадження реформ та залучення інвестицій під державні гарантії [8]. Вплив економічної дипломатії у воєнний період аналізують О. Войтюк, О. Литвинчук та А. Шевчук, виявляючи роль ТНК у цьому процесі [9]. Однією з основних цілей транснаціональних корпорацій І. Жеребятнікова, О. Кравченко та А. Горбачов визнають залучення іноземних інвестицій та інтеграцію національного бізнесу до глобальних виробничих ланцюгів [10].

Водночас аналіз наукової літератури виявив низку недоліків, притаманних більшості зазначених досліджень. Насамперед ідеться про тенденцію розглядати ТНК переважно як економічних суб'єктів, що призводить до недооцінювання їхнього потенціалу впливу на політичні й воєнні процеси, пов'язані зі

збройними конфліктами. Як наслідок, у науковому дискурсі домінує гео економічний підхід, тоді як геополітична роль ТНК залишається недостатньо висвітленою в контексті трансформації міжнародних економічних відносин.

Метою статті є аналіз міжнародних транснаціональних корпорацій як нових суб'єктів геополітичного впливу в умовах збройних конфліктів.

Для досягнення мети було сформульовано такі завдання:

1) з'ясувати місце ТНК в МЕВ та світовій геополітиці;

2) визначити інструментарій, який ТНК можуть використовувати для здійснення геополітичного впливу;

3) сформулювати рекомендації щодо залучення ТНК в дипломатичну діяльність держави, яка перебуває в стані війни.

Виклад основного матеріалу. Транснаціональні корпорації є важливими учасниками міжнародних економічних відносин, оскільки відіграють провідну роль у процесах світової торгівлі, інвестування та виробництва. Вони сприяють економічному зростанню, створюючи широкі можливості для працевлаштування, заохочуючи інновації та забезпечуючи передачу знань і технологій. Діяльність ТНК, як правило, впливає на функціонування ринків праці та екологічну стійкість, яка є одним з основних компонентів сталого розвитку. У цьому контексті поява ТНК стала важливим чинником трансформації міжнародних економічних відносин, поглибивши взаємозалежність між країнами та сприявши формуванню

системи наддержавного економічного управління, що базується на принципах глобалізації. Еволюція МЕВ у напрямі економічної глобалізації, зумовлена диверсифікацією підрозділів ТНК, призвела до транснаціоналізації бізнесу, що, відповідно, забезпечило можливість інвестування капіталу й перенесення виробничих потужностей за межі національних ринків [11, с. 92].

Прикладом гео економічної впливовості ТНК є те, що дохід деяких із них більший, ніж валовий внутрішній продукт країн, які розвиваються. У багатьох випадках ТНК мають стільки ж (якщо не більше) влади та впливу, скільки й багато національних урядів: зі 100 суб'єктів з найбільшим доходом у 2014 році 63 були ТНК, і лише 37 – державами. За даними McKinsey & Company, менше ніж 10% світових публічних компаній отримують понад 80% усіх прибутків [12]. Це, відповідно, надає ТНК із найбільшим доходом непропорційний вплив на рішення щодо державної політики, дозволяючи конвертувати гео економічний вплив в геополітичний. Попри те, що країни, в яких базуються ТНК, й здатні отримати вигоду від іноземних інвестицій завдяки підвищенню конкурентоспроможності, доступу до нових ринків та репатріації прибутків, у них виникають проблеми, що пов'язані зі зростанням рівня безробіття та потенційним відпливом капіталу. Запропонована нами схема взаємодії підсистем світового господарства демонструє місце ТНК в ньому та їхній вплив на МЕВ (рис. 1).

Аналіз рис. 1 доводить, що ТНК, як і уряди та міжнародні організації, беруть участь

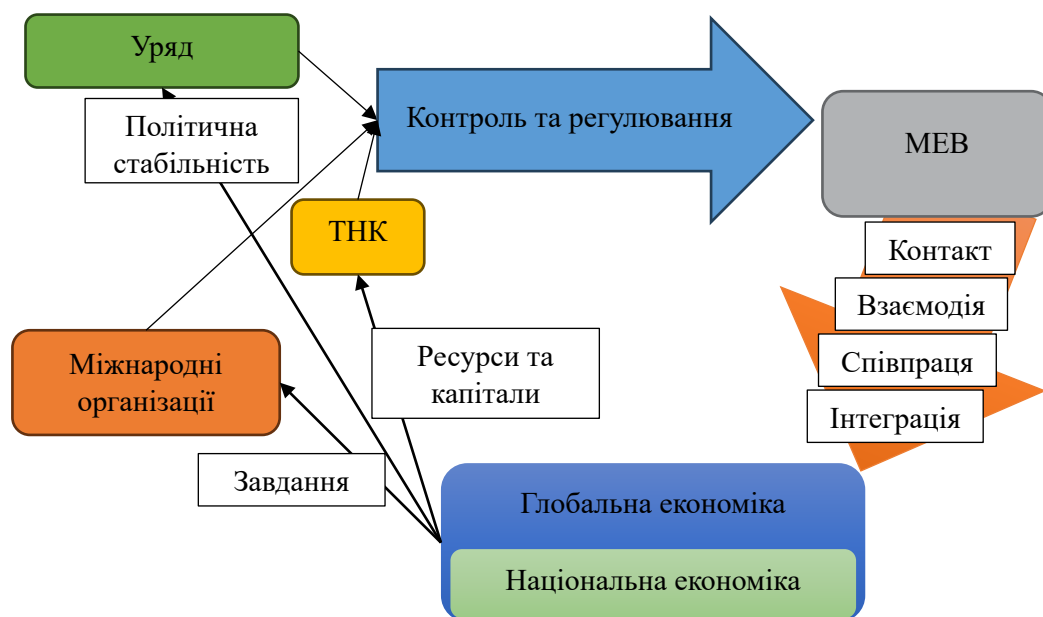

Рис. 1. Взаємодія підсистем світового господарства

Джерело: розробка авторів

у регулюванні МЕН, отримуючи за це матеріальну винагороду. Відповідно, оптимальною стратегією діяльності ТНК у межах світової геополітики є підтримання сталого розвитку, що суперечить цілям війни, оскільки «збройні конфлікти уповільнюють досягнення всіх 17 Цілей сталого розвитку» [13, с. 3].

Варто зазначити, що завдяки своїй визначній ролі в системі міжнародних економічних відносин транснаціональні корпорації мають у розпорядженні широкий арсенал інструментів впливу на геополітичні процеси. До них належать контроль прямих іноземних інвестицій та ланцюгів постачання, лобіювання, формування стандартів, створення альянсів і стратегічних партнерств. Водночас більшість із зазначених інструментів мають виключно економічний характер, що є закономірним з огляду на специфіку ТНК як переважно геоелекономічних суб'єктів.

Здійснення контролю прямих іноземних інвестицій та ланцюгів постачання може стати шляхом впливу на агресора, викликавши дефіцит товарів, що зменшить його економічні та наступальні можливості. Лобіювання здатне змінити спосіб ведення війни чи зовсім припинити її за допомогою зміни думки політичних еліт. Формування стандартів дає можливість створити хаос на національному ринку, що на тривалий час зменшить його ефективність та паралізує деякі сектори економіки. Створення альянсів та стратегічних партнерств дозволяє влаштувати бойкот держави-агресора, обмеживши її економічну діяльність санкціями.

Попри всі ці економічні інструменти впливу на геополітику, основним питанням, яке постає перед ТНК під час війни, є вихід із ринку держав, які воюють, та продаж власних активів (за можливості). Така реакція ТНК на війну пов'язана з тим, що вона негативно

впливає на правову систему та ефективність інституцій цих держав [14].

Варто зауважити, єдиним ефективним політичним інструментом, що може використати ТНК у процесі збройного конфлікту є управління геополітичними ризиками. Етапи його реалізації та їх пояснення наведено в табл. 1.

Реалізація управління геополітичними ризиками кожною окремою транснаціональною корпорацією може мати різні наслідки залежно від її політичної ваги. ТНК із потужними політичними ресурсами зазвичай вдаються до формотворчої взаємодії, прагнучи вплинути на відносини між країною базування та країною перебування. Натомість корпорації з обмеженим політичним впливом змушені обирати більш пасивні стратегії, зокрема адаптивну взаємодію, уникнення взаємодії або повний вихід із ринку [15, с. 17]. До того ж варто зауважити, що застосування всіх вищезгаданих інструментів є неможливим без взаємодії з державними інституціями, оскільки у випадку антагонізму інтересів держава може використати апарат насилля, конфіскувавши майно та засоби виробництва ТНК. Отже, хоча транснаціональні корпорації й мають певні інструменти впливу на геополітичні процеси під час війни, їхня спроможність діяти як повноцінні суб'єкти геополітики залишається здебільшого обмеженою. Реальне домінування над стратегічними територіями здатні забезпечувати лише держава або військово-політичні союзи, які володіють збройними силами. З огляду на це, перед використанням ТНК будь-яких засобів геополітичного впливу доцільним є продаж активів, розташованих у державі, щодо якої плануються відповідні дії.

Діяльність транснаціональних корпорацій на території держав-агресорів становить

Таблиця 1
Етапи управління геополітичними ризиками як інструменту впливу ТНК

№	Назва етапу	Сутність етапу
1	Визначення ризиків	Ідентифікація явищ, які можуть негативно вплинути на бізнес
2	Оцінка впливу	Виявлення ступеня небезпеки ризиків, що загрожують прибуткам ТНК
3	Розробка стратегій пом'якшення наслідків	Диверсифікація операцій, зміцнення стійкості ланцюгів постачань та коригування попередніх інвестиційних стратегій
4	Планування сценаріїв	Створення різних сценаріїв на основі потенційних геополітичних подій, які дозволяють ТНК передбачати результати
5	Інтеграція в управління корпоративними ризиками	Імплементация геополітичних ризиків в загальну систему управління ризиками, такими як фінансові, операційні та кіберризики
6	Співпраця й комунікація	Взаємодія з усіма зацікавленими сторонами та інформування їх про геополітичні ризики
7	Моніторинг та адаптація	Спостереження та узгодження стратегії відповідно до зміни геополітичної ситуації

Джерело: створено авторами

серйозний виклик для їхньої репутації. Водночас відмова від інвестицій в економіку країни, що веде війну, є складним і ресурсозатратним процесом, а суспільний тиск із вимогою припинення бізнесу часто дає обмежені результати. Саме тому навіть в умовах повномасштабної війни чимало ТНК продовжують діяльність у Російській Федерації, посиляючись на договірні зобов'язання та прагнення уникнути негативних наслідків для цивільного населення. Деякі ТНК висловили занепокоєння тим, що їхні активи можуть потрапити до рук соціально безвідповідальних організацій, таких як китайські державні компанії або соратники президента Росії [16]. Важливо зрозуміти, що представники ТНК майже ніколи не називають війну причиною виходу з ринку держав, які ведуть бойові дії. Прикладом виходу компанії з Російської Федерації через суспільну критику та бойкот стали дії японського ритейлера одягу UNIQLO. Проте, навіть у цьому випадку, компанія посилялася на «операційні труднощі» як причину свого рішення [17].

Варто зазначити, що представники таких ТНК, як ADEO, Google та Apple, заявляли, що вони надають пріоритет безпеці та добробуту своїх співробітників, особливо тих, хто працює в Україні. У відповідь на російсько-українську війну такі фірми, як Apple та BMW, припинили продажі та експорт до Росії й зупинили виробництво. Тим часом Google, Nestle та Novartis, дотримуючись міжнародних санкцій, продовжують надавати місцевому населенню необхідні товари та послуги [18, с. 12].

Особливе геополітичне значення в контексті російсько-української війни мають транснаціональні корпорації, що спеціалізуються на виробництві та постачанні озброєння або комплектувальних до дронів. Яскравим прикладом є американська компанія Lockheed Martin, яка постачає сучасне озброєння Україні та країнам ЄС [19, с. 413]. Водночас деякі китайські ТНК продають компоненти для дронів обом сторонам війни, керуючись передусім економічною вигодою та національними інтересами Китаю.

Варто зауважити, що взаємодія транснаціональних корпорацій із державою є двостороннім процесом. Відповідно, держава може реагувати на дії ТНК під час війни по-різному. Серед основних критеріїв, що визначають поведінку державних органів щодо ТНК, можна виокремити такі:

1. Громадянство власників та керівного менеджменту ТНК.

2. Сфера, в якій ТНК реалізує свою діяльність.

3. Ступінь впливу ТНК на задоволення суспільних потреб.

4. Реакція ТНК на початок бойових дій.

Очевидно, що належність ТНК громадянам ворожої держави під час війни є вагомою причиною для заборони її діяльності або ж націоналізації майна. Також, якщо сфера, у якій ТНК реалізує свою діяльність, є стратегічною для функціонування держави та її збройних сил, то державні органи можуть посилити контроль за діяльністю такої ТНК та навіть нав'язувати їй державно-приватне партнерство (далі – ДПП). Важливим чинником, який визначає реакцію держави, є впливовість транснаціональної корпорації в суспільному житті, а також її роль у національній економіці та забезпеченні потреб місцевих громад. Позиція керівництва ТНК на початку війни часто є своєрідним «лакмусовим папірцем» для уряду, що свідчить про рівень лояльності до держави. Навіть просте засудження збройної агресії в умовах початку бойових дій може стати вагомим інструментом для формування позитивного іміджу ТНК не лише як учасника світової економіки, а і як соціально відповідальної організації, що прагне миру та добробуту. Водночас агресор може трактувати таку позицію як ворожі дії й вжити заходів, зокрема націоналізувати майно ТНК та заборонити її діяльність на своїй території. Як свідчить досвід російсько-української війни, не всі представники великого бізнесу готові публічно засуджувати збройну агресію.

У таблиці 2 сформульовано рекомендації щодо залучення транснаціональних корпорацій до дипломатичної діяльності держав, що перебувають у стані війни (табл. 2).

Отже, алгоритм залучення ТНК у дипломатичну діяльність держав, які перебувають у стані війни, складається з окремих кроків, які

Таблиця 2

Шляхи залучення ТНК у дипломатичну діяльність держав що перебувають у стані війни

№	«Партнерський» шлях	Інструменти примусу
1	Грошова винагорода	Погроза вилучення активів
2	Надання ексклюзивних прав на діяльність	Санкції на реалізацію товарів чи послуг на території держави
3	Просування та «відмивання» репутації	Організація бойкоту товарів населенням
4	Пільгове оподаткування	Підвищення податків
5	Можливість державно-приватного партнерства на вигідних умовах	Заборона на участь у програмах державно-приватного партнерства

Джерело: створено авторами

часто суперечать одне одному. Грошова винагорода може стати додатковим стимулом для виходу ТНК із ринку ворога, оскільки компенсує потенційні втрати прибутку. Надання ТНК ексклюзивних прав на діяльність дозволяє задовольнити потреби громадян у тих сферах, де працював бізнес, який пов'язаний із ворожою державою, та усунути недоліки конкуренції у воєнний час. Просування та «відмивання» репутації є інструментом відновлення довіри до конкретної ТНК серед населення, що дозволить популяризувати купівлю її товарів чи послуг. Пільгове оподаткування знижує податковий тягар на діяльність транснаціональних корпорацій, що сприяє їх розширенню та інвестиціям в економіку держави, яка перебуває у стані війни, за умови заборони виведення капіталу в закордонні активи. ДПП виступає інструментом отримання ТНК додаткових ресурсів та унікальних державних замовлень при одночасному розподілі ризиків між бізнесом та державою. Погроза вилучення активів становить значну загрозу для держави, оскільки призводить до зниження довіри з боку іноземного бізнесу та може спричинити скорочення обсягу інвестицій. З огляду на це, її використання, як і санкцій на діяльність, актуальне тільки в умовах ворожості самої ТНК або ж виявлення фактів її роботи на ворожу державу. На відміну від вилучення активів та санкцій, організація бойкоту товарів населенням є не інструментом державного тиску, а однією з форм суспільної реакції на діяльність ТНК. Попри те, що державні органи можуть координувати програми бойкоту, самі акції здійснюються свідомими громадянами, незадоволеними діями конкретної компанії в умовах війни. Заборона участі в державно-приватному партнерстві, хоч і не є критичною для більшості ТНК, збільшує їхні фінансові ризики, тоді як підвищення податків змушує компанії підвищувати ціни на товари чи послуги, що знижує їхню конкурентоспроможність.

Отже, державні органи можуть використовувати всі запропоновані інструменти в будь-

якому порядку, зважаючи на початкову позицію керівництва ТНК щодо війни. Проте для будь-якої держави важливо уникнути масового виходу ТНК із національного ринку, оскільки це може суттєво послабити економіку та скоротити податкові надходження, які, як відомо, відіграють провідну роль у забезпеченні воєнного потенціалу. У зв'язку з цим надзвичайно важливо здійснювати зважену оцінку потенціалу тієї чи іншої корпорації як геополітичного суб'єкта, а також враховувати ймовірну реакцію інших держав на спроби примусового залучення ТНК до співпраці. Це зумовлено складною, багаторівневою природою транснаціональних корпорацій, які, на відміну від локалізованого національного бізнесу, мають потужний вплив на цілі регіони світу та тісні зв'язки з урядами, міжнародними організаціями й наддержавними утвореннями.

Висновки. Водночас їхній геополітичний потенціал є опосередкованим і реалізується переважно через взаємодію з державами, адже саме держави або міждержавні союзи є безпосередніми учасниками збройних конфліктів. Попри відсутність власного військового ресурсу, ТНК є впливовими суб'єктами міжнародних економічних відносин нарівні з урядами та міжнародними організаціями. Дослідження показало, що їхня діяльність формує економічну спроможність інших геополітичних акторів до ведення війни. Хоча ТНК не здатні самостійно припинити збройні конфлікти, вони можуть відігравати роль стабілізуючого чинника, пом'якшуючи негативні наслідки війни для національних економік і глобальної економічної системи, виконуючи функції посередників, регуляторів або партнерів у системі міжнародної взаємодії. Перспективи подальших досліджень полягають у порівнянні транснаціональних корпорацій з різних секторів економіки в контексті їхнього геополітичного впливу під час воєн, що дозволить визначити ті з них, які є пріоритетними для співпраці з урядом України в умовах російсько-української війни.

Список використаних джерел:

1. Shahi D. K. War in Ukraine: A Geopolitical Analysis. *International Journal of Research in Social Science*. 2022. Vol. 12. № 6. P. 89–97. URL: https://www.academia.edu/80711019/War_in_Ukraine_A_Geopolitical_Analysis (дата звернення: 07.07.2025).
2. Orhan E. The effects of the Russia-Ukraine war on global trade. *Journal of International Trade, Logistics and Law*. 2022. Vol. 8. № 1. P. 141–146. URL: <https://www.jital.org/index.php/jital/article/view/277> (дата звернення: 07.07.2025).
3. Karska E., Czeppek V. The Rights of Transnational Corporations under International Humanitarian Law. *Bialostockie Studia Prawnicze*. 2023. Vol. 28. P. 105–116. DOI: <https://doi.org/10.15290/bsp.2023.28.04.06>
4. Kitsing M. Geopolitical risk and uncertainty: How transnational corporations can use scenario planning for strategic resilience. *Transnational Corporations Review*. 2022. Vol. 14. № 4. P. 339–352. DOI: <https://doi.org/10.1080/19186444.2022.2145865>

5. Linsi L., Gristwood E. The myth of deglobalization: Multinational corporations in an era of growing geopolitical rivalries. *Politics and Governance*. 2024. Vol. 12. P. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.8092>
6. Yan S., Yao X., Ma B. Chinese transnational corporations in the Ukraine crisis: risk perception and mitigation. *Transnational Corporations Review*. 2022. Vol. 14. № 4. P. 371–381. DOI: <https://doi.org/10.1080/19186444.2022.2144082>
7. Asemah-Ibrahim M. O., Nwaoboli E. P., Asemah E. S. Corporate social responsibility in war ridden-zones of Russia-Ukraine from February to July 2022. *GVU Journal of Communication Studies*. 2022. Vol. 5. № 3. P. 1–14. URL: https://www.academia.edu/86247866/Corporate_Social_Responsibility_in_War_Ridden_Zones_of_Russia_Ukraine_from_February_to_July_2022 (дата звернення: 07.07.2025).
8. Кухарик В. В., Шрамко О. Діяльність ТНК в Україні в умовах війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2024. Вип. 1. № 18. С. 312–325. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-01-312-325>
9. Войтюк О., Литвинчук О., Шевчук А. Роль дипломатичної стратегії України в умовах глобальних трансформацій: пошук ефективних інструментів взаємодії. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. Вип. 2. № 33. С. 101–112. DOI: [10.24144/2078-1431.2024.2\(33\).101-112](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).101-112)
10. Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В., Горбачов А. В. Геополітичні конфлікти: аналіз впливу на трансформацію міжнародних відносин. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2025. №. 39. С. 187–198. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.15>
11. Тарасевич Н. В. Роль транснаціональних корпорацій у міжнародних економічних відносинах. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. Вип. 8. № 297. С. 89–94. DOI: [10.32680/2409-9260-2022-8-297-89-94](https://doi.org/10.32680/2409-9260-2022-8-297-89-94)
12. Superstar companies capture 80% of economic profit. *Consultancy.uk: website*. 2019. URL: <https://consultancy.uk/news/21710/superstar-companies-capture-80-of-economic-profit> (дата звернення: 07.07.2025).
13. Wang D., Hao M., Li N., Jiang D. Assessing the impact of armed conflict on the progress of achieving 17 sustainable development goals. *iScience*. 2024. Vol. 27. №. 12. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2024.111331>
14. Faulconbridge G. Russia seizes \$50 billion in assets as economy shifts during war in Ukraine, research shows. *Reuters: website*. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/fortress-russia-has-confiscated-50-billion-assets-over-three-years-kommersant-2025-07-09/> (дата звернення: 07.07.2025).
15. Moura S. T. G., Lawton T. C., Tobin D. How do multinational enterprises respond to geopolitics? A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*. 2025. P. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1111/ijmr.12399>
16. Pajuste A., Toniolo A. Corporate response to the war in Ukraine: stakeholder governance or stakeholder pressure? European Corporate Governance Institute – Finance Working Paper № 839/2022. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4183604>
17. Matsuyama K. Uniqlo Shuts Stores in Russia Days after CEO Said Chain Would Stay Because Clothing Is a Necessity of Life. *Fortune: website*. 2022. URL: <https://fortune.com/2022/03/10/uniqlo-fast-retailing-shuts-stores-russia-ceo-said-chain-would-stay-open/> (дата звернення: 07.07.2025).
18. Kulikov V., Simanovsky M., Eichenberg A., Braese K. A. Navigating wartime communications: multinational corporations in the Russia-Ukraine war. *Society and Economy*. 2024. Vol. 46. №. 1. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1556/204.2023.00024>
19. Остап'як В., Янів М. Транснаціональні корпорації у глобальній політиці: виклики, механізми впливу на держави. *Координати публічного управління*. 2024. №. 2. С. 408–422. DOI: <https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.21>

References:

1. Shahi D. K. (2022) War in Ukraine: A Geopolitical Analysis. *International Journal of Research in Social Science*, vol. 12, no. 6, pp. 89–97. Available at: https://www.academia.edu/80711019/War_in_Ukraine_A_Geopolitical_Analysis (accessed 07 July 2025).
2. Orhan E. (2022) The effects of the Russia-Ukraine war on global trade. *Journal of International Trade, Logistics and Law*, vol. 8, no. 1, pp. 141–146. Available at: <https://www.jital.org/index.php/jital/article/view/277> (accessed 07 July 2025).
3. Karska E., Czepek, V. (2023) The Rights of Transnational Corporations under International Humanitarian Law. *Bialostockie Studia Prawnicze*, no. 28, pp. 105–116. DOI: <https://doi.org/10.15290/bsp.2023.28.04.06>
4. Kitsing M. (2022) Geopolitical risk and uncertainty: How transnational corporations can use scenario planning for strategic resilience. *Transnational Corporations Review*, vol. 14, no. 4, pp. 339–352. DOI: <https://doi.org/10.1080/19186444.2022.2145865>
5. Linsi L., Gristwood E. (2024) The myth of deglobalization: Multinational corporations in an era of growing geopolitical rivalries. *Politics and Governance*, vol. 12, pp. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.17645/pag.8092>
6. Yan S., Yao X., Ma B. (2022) Chinese transnational corporations in the Ukraine crisis: risk perception and mitigation. *Transnational Corporations Review*, vol. 14, no. 4, pp. 371–381. DOI: <https://doi.org/10.1080/19186444.2022.2144082>

7. Asemah-Ibrahim M. O., Nwaoboli E. P., Asemah E. S. (2022) Corporate social responsibility in war ridden-zones of Russia-Ukraine from February to July 2022. *GVU Journal of Communication Studies*, vol. 5, no. 3, pp. 1–14. Available at: https://www.academia.edu/86247866/Corporate_Social_Responsibility_in_War_Ridden_Zones_of_Russia_Ukraine_from_February_to_July_2022 (accessed 07 July 2025).
8. Kukharyk V. V., Shramko O. (2024) Diyalnist TNK v Ukraïni v umovakh viyny [Activities of TNCs in Ukraine during the War]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsiyi ta rehionalni studiyi*, vol. 1, no. 18, pp. 312–325. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2024-01-312-325>
9. Voytyuk O., Lytvynchuk O., Shevchuk A. (2024) Rol dyplomatychnoyi stratehiyi Ukraïny v umovakh hlobalnykh transformatsiy: poshuk efektyvnykh instrumentiv vzayemodiyi [The role of Ukraine's diplomatic strategy in the context of global transformations: the search for effective instruments of interaction]. *Heopolityka Ukraïny: istoriya*, vol. 2, no. 33, pp. 101–112. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2\(33\).101-112](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2024.2(33).101-112)
10. Zhrebyatnikova I. V., Kravchenko O. V., Horbachov A. V. (2025) Heopolitychni konflikty: analiz vplyvu na transformatsiyu mizhnarodnykh vidnosyn [Geopolitical conflicts: analysis of the impact on the transformation of international relations]. *Mizhnarodni ta politychni doslidzhennya*, vol. 39, pp. 187–198. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.39.15>
11. Tarasevych N. V. (2022) Rol transnatsionalnykh korporatsiy u mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosynakh [The role of transnational corporations in international economic relations]. *Naukovyy visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, vol. 8, no. 297, pp. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2022-8-297-89-94>
12. Superstar companies capture 80% of economic profit (2019). *Consultancy.uk: website*. Available at: <https://consultancy.uk/news/21710/superstar-companies-capture-80-of-economic-profit> (accessed 07 July 2025).
13. Wang D., Hao M., Li N., Jiang D. (2024) Assessing the impact of armed conflict on the progress of achieving 17 sustainable development goals. *iScience*, vol. 27, no. 12, pp. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2024.111331>
14. Faulconbridge G. (2025) Russia seizes \$50 billion in assets as economy shifts during war in Ukraine, research shows. *Reuters: website*. Available at: <https://www.reuters.com/world/europe/fortress-russia-has-confiscated-50-billion-assets-over-three-years-kommersant-2025-07-09/> (accessed 07 July 2025).
15. Moura S. T. G., Lawton T. C., Tobin D. (2025) How do multinational enterprises respond to geopolitics? A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, pp. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1111/ijmr.12399>
16. Pajuste A., Toniolo A. (2022) Corporate response to the war in Ukraine: stakeholder governance or stakeholder pressure? European Corporate Governance Institute – Finance Working Paper № 839/2022. DOI: <http://doi.org/10.2139/ssrn.4183604>
17. Matsuyama K. (2022) Uniqlo Shuttters Shops in Russia Days after CEO Said Chain Would Stay Because Clothing Is a Necessity of Life. *Fortune: website*. Available at: <https://fortune.com/2022/03/10/uniqlo-fast-retailing-shutters-shops-russia-ceo-said-chain-would-stay-open/> (accessed 07 July 2025).
18. Kulikov V., Simanovskyy M., Eichenberg A., Braese K. A. (2024) Navigating wartime communications: multinational corporations in the Russia-Ukraine war. *Society and Economy*, vol. 46, no. 1, pp. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1556/204.2023.00024>
19. Ostapyak V., Yaniv M. (2024) Transnatsionalni korporatsiyi u hlobalniy politytsi: vyklyky, mekhanizmy vplyvu na derzhavy [Transnational corporations in global politics: challenges, mechanisms of influence on states]. *Koordynaty publichnoho upravlinnya*, no. 2, pp. 408–422. DOI: <https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.21>